

Intensivering van grensoverschrijdende samenwerking in de Eems-Dollard Regio

Bureau PAU (Groningen) en NWP-ARSU (Oldenburg)

In opdracht van de samenwerkende gemeenten in EDBF+ / IGS
Mede mogelijk gemaakt door INTERREG V-A

September 2014

Samenvatting

De meerwaarde van grensoverschrijdende samenwerking

Grensoverschrijdende samenwerking kan een meerwaarde opleveren voor het aanpakken van economische en maatschappelijke opgaven die aan weerszijden van de Nederlands-Duitse grens vergelijkbaar zijn.

Intensievere samenwerking kan leiden tot betere (inter)nationale positionering van de grensregio en het biedt praktische kansen: door een meer vanzelfsprekende uitwisseling en bundeling van kennis, diensten en (vak)mensen kunnen nieuwe wegen bewandeld worden, die ieder voor zich niet zou kunnen begaan.

Netwerken en samenwerking over de grens ontstaan soms spontaan, maar de praktijk blijkt soms ook weerbarstig. De landsgrens is nu nog vaker een barrière dan nodig en wenselijk is.

Veertien Nederlandse en Duitse gemeenten zetten daarom actief in op verdere intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking. Ter voorbereiding op een nieuwe periode van Europese programma's vroegen zij Bureau PAU uit Groningen en NWP/ARSU uit Oldenburg om de samenwerkingskansen in beeld te brengen en voorstellen te doen voor het praktisch benutten ervan. Hiermee versterken de gemeente de basis voor de toekomstige intensievere samenwerking.

Aanpak

De aanpak betrof een parallel en iteratief onderzoeksproces: de Europese speerpunten voor subsidiëring van samenwerking (van dat moment) zijn verkend en tegelijkertijd werd geïnventariseerd waar gemeenten praktisch mee bezig waren (projecten) en mee bezig wilden (projectideeën). Vervolgens zijn daar overeenkomsten uit gedestilleerd en in een aantal rondes uitgewerkt. De resultaten zijn dus gebaseerd op gemeentelijke activiteiten en kansrijke Europese speerpunten. Hiermee zijn de gemeenten goed voorbereid op samenwerking in de nieuwe programmaperiode.

Resultaten

De deelnemende gemeenten hebben in totaal meer dan 170 projectideeën voor grensoverschrijdende samenwerking aangedragen. Het betreft een verzameling van omvangrijke en kleine projecten, zowel rijp als groen. Deze staan in een projectmatrix online beschreven.

Uit alle project(idee)en zijn 10 thema's gedestilleerd:

1. Energie
2. Arbeidsmarkt
3. Samenwerking van bedrijven
4. Taal & cultuur
5. Jongeren
6. Grenzeloos gezond
7. Vitale Centra

8. Toerisme
9. Havens en logistiek
10. Fysieke en virtuele verbindingen

De projectmatrix en de clustering in 10 thema's zijn bedoeld om het zoeken naar samenwerkingskansen in de nieuwe programmaperiode te vergemakkelijken.

De kansrijke Europese thematische speerpunten moeten in het licht worden gezien van het Europese cohesiebeleid 2014-2020: slimme, duurzame en inclusieve groei. Voor IGS zijn met name de INTERREG A en B programma's relevant, omdat het logisch en efficiënt is om samenwerking direct over de grens te beginnen en/of met regio's met vergelijkbare problematiek en uitdagingen. In de (concept) operationele programma's van INTERREG 5 A Nederland-Duitsland en INTERREG 5 B North Sea Region zijn de volgende thematische prioriteiten opgenomen:

- Versterking onderzoek, technologische ontwikkeling, innovatie (A en B)
- Verlaging CO2-uitstoot in alle takken van de economie (A)
- Aanpassing aan klimaatverandering / risicopreventie (B)
- Milieubescherming en efficiëntie van resources (B)
- Verduurzaming van de logistiek / Verhelpen van knelpunten in belangrijke netinfrastructuur (B)
- Institutionele capaciteiten en efficiënte openbare administratie (A)

Hoe gaan we nu verder?

De resultaten bieden een goede basis voor verdere intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking in het EDR gebied. Het betreft dus een soort doorstart, met meer partners en dat aantal kan ook nog groeien.

Om daadwerkelijk een vervolg te kunnen geven grensoverschrijdende samenwerking wordt voorgesteld dat:

- Gemeenten elkaar regelmatig (blijven) opzoeken om samenwerkingskansen te verkennen.
- Ondersteund door een lichte organisatie (coördinatiepunt) die als een makelaar fungeert voor uitwisseling van kennis en contacten. Het toont de mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking, zodat elke gemeente in staat is (na eventuele aanvullende informatie of contact met partners) om een afweging te maken voor deelname aan een samenwerkingsproject.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
H1 Samenwerking in de grensregio	5
1.1 Eems-Dollard Regio	5
1.2 Intensivering gemeentelijke grensoverschrijdende samenwerking	5
H2 Doel van de intensivering	7
H3 Aanpak	8
H4 Resultaten	11
4.1 Projectideeën matrix	11
4.2 Clustering in 10 thema's	11
4.3 Europese subsidiemogelijkheden	17
4.3.1 Europa 2020	17
4.3.2 INTERREG V-A	21
4.3.3 INTERREG V-B	24
H5 Aan de slag	27
5.1 Organisatie	27
5.2 Totstandkoming samenwerkingsprojecten	28
5.2.1 Directe projectvorming	28
5.2.2 Projectvorming via thematische verdiepingen	30
5.3 Uitwerking op de korte termijn	31
Bijlage: projectpartners	33

H1 | Samenwerking in de grensregio

1.1 Eems-Dollard Regio

De Eems-Dollard Regio (EDR) is in 1977 opgericht om grensoverschrijdend contact actief te stimuleren en te intensiveren. De organisatie agendeert daartoe gemeenschappelijke belangen aan beide zijden van de grens op het gebied van onder andere ruimtelijke ordening, infrastructuur, bevordering van de regionale economie en cultuur.

De EDR telt ongeveer 100 leden bestaande uit gemeenten en steden uit de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, evenals uit Ostfriesland, Emsland, de regio Cloppenburg en omgeving, de Kamer van Koophandel en de Industrie und Handelskammers (IHK). De EDR wordt gefinancierd door zowel de leden als de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân en de deelstaat Nedersaksen.

1.2 Intensivering gemeentelijke grensoverschrijdende samenwerking

Binnen de EDR werken de gemeenten Leer, Oldambt, Veendam en Vlagtwedde al lange tijd samen. Zij hebben zich samen met de Kamer van Koophandel (KvK) Noord- Nederland (tot januari 2014) en Industrie- und Handelskammer (IHK) voor Ostfriesland en Papenburg verenigd in het Eems Dollard Business Forum (EDBF). Het EDBF fungeert als Duits-Nederlands platform voor economische ontwikkeling. Ten behoeve van intensivering van grensoverschrijdende samenwerking (IGS) hebben de gemeenten Haren (D), Aurich, Papenburg, Emden, Pekela, Slochteren, Stadskanaal, Hoogezand-Sappemeer, Delfzijl en Appingedam zich aangesloten bij de vier gemeenten. Het IGS bestaat op dit moment dus uit veertien projectpartners.

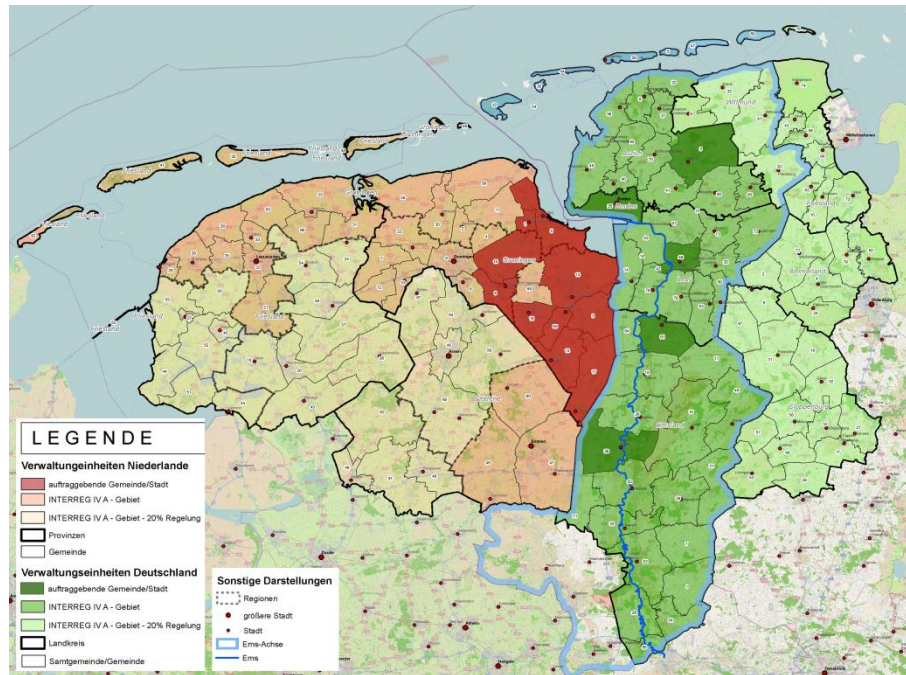
ich seh dich in

GEMEENTE SLOCHTEREN

De kaart hieronder toont de ligging van de IGS partners. Een korte beschrijving van de gemeenten en hun grensoverschrijdende contacten staat in de bijlage.

Kaart van de deelnemende gemeenten in IGS (Bron: NWP 2013)

H2 | Doel van de intensivering

Op dit moment bestaan er al kleine en grotere samenwerkingsverbanden tussen mensen, ondernemingen en organisaties aan weerszijden van de grens. Het gaat bijvoorbeeld om het EDBF, Net(z)werk No(o)rd en bilaterale contacten tussen gemeenten aan beide zijden van de grens, zoals tussen Appingedam en Aurich en tussen Vlagtwedde en Haren (D), en tussen onder andere onderwijsinstellingen.

De IGS partners willen de grensoverschrijdende samenwerking verder intensiveren. De gemeenten beseffen dat ze aan beide zijden van de grens te maken hebben met vergelijkbare economische en maatschappelijke opgaven die om een gerichte aanpak vragen. Grensoverschrijdende samenwerking kan daarbij een meerwaarde opleveren, maar het biedt ook praktische kansen: door een meer vanzelfsprekende uitwisseling en bundeling van kennis, diensten en (vak)mensen kunnen nieuwe wegen bewandeld worden die ieder voor zich niet zou kunnen begaan. Kennisuitwisseling kan bijvoorbeeld heel directe effecten hebben: stakeholders weten bijvoorbeeld soms niet dat bepaalde belemmeringen door verschillen in wetgeving al zijn weggenomen.

Door grensoverschrijdende samenwerking kan de grensregio zich ook beter (inter)nationaal positioneren. Synergie-effecten kunnen ontstaan door dwarsverbanden te leggen tussen het lokale, regionale, nationale en Europese niveau. Om die meerwaarde te benutten stelt Europa ook middelen ter beschikking voor o.a. grensoverschrijdende en transnationale samenwerking, resp. INTERREG A en INTERREG B.

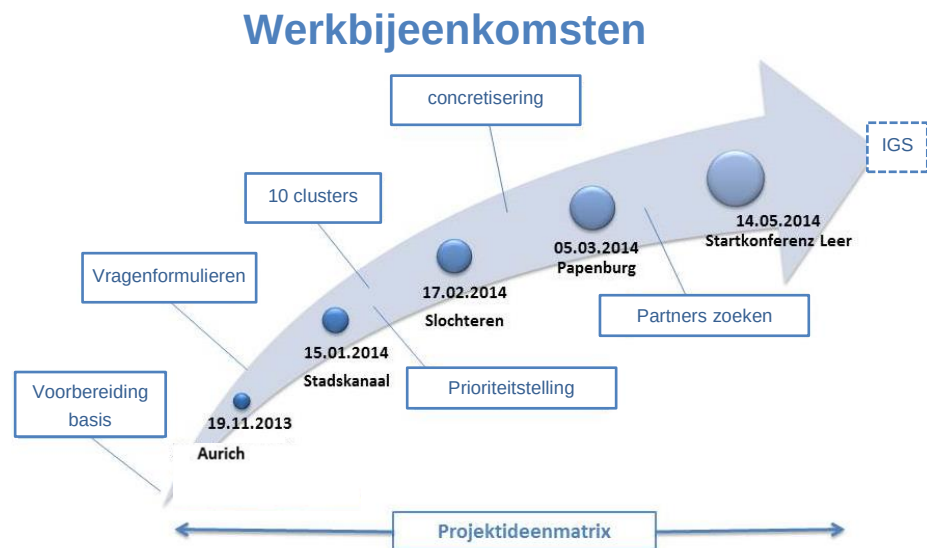
De IGS-partners hebben Bureau PAU uit Groningen en NWP-ARSU uit Oldenburg om ondersteuning gevraagd bij het werken aan intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking.

De bureaus hebben tussen het najaar van 2013 en het voorjaar van 2014 de kansen voor intensievere grensoverschrijdende samenwerking opgespoord, tegen het licht van de nieuwe Europese programma's 2014-2020 gehouden en besproken met de IGS partners.

Dit rapport beschrijft de aanpak en de resultaten ervan. Het vormt een basis om verder te werken aan het doel: **grensoverschrijdende samenwerking die economische en maatschappelijke meerwaarde oplevert aan beide zijden van de grens.**

H3 | Aanpak

Tijdens vijf bijeenkomsten hebben de veertien gemeenten samen met de bureaus kansen voor intensievere grensoverschrijdende samenwerking opgespoord. Bureau PAU en NWP-ARSU bereidden de bijeenkomsten inhoudelijk voor, verzochten de gemeenten om input en reactie en werkten de resultaten verder uit. Tijdens elke bijeenkomst hadden de deelnemers gelegenheid om elkaar beter te leren kennen en om kennis en ideeën uit te wisselen.

Overzicht van de bijeenkomsten (bron: NWP-ARSU)

- *Start inventarisaties*

De startbijeenkomst vond plaats in november 2013 in Aurich. PAU en NWP-ARSU presenteerden hier aan alle partners de doelstelling en aanpak. De aanpak betrof een parallel en iteratief onderzoeksproces: de Europese speerpunten voor subsidiëring van samenwerking (van dat moment) zijn verkend en tegelijkertijd werd geïnventariseerd waar gemeenten praktisch mee bezig waren. Vervolgens zijn daaruit overeenkomsten gedestilleerd en in een aantal rondes uitgewerkt. De bureaus presenteerden de eerste resultaten van de projecteninventarisatie en van de deskresearch over subsidieprogramma's. Ter voorbereiding op de bijeenkomst hadden PAU en NWP-ARSU middels vragenformulieren aan gemeenten gevraagd om nieuwe en lopende projectideeën voor grensoverschrijdende samenwerking te beschrijven. De eerste oogst van deze projecteninventarisatie vormde een stimulans voor de IGS-partners om meer projectideeën aan te leveren. De projecten die de gemeenten naar voren brachten varieerden van kleine, lokale projecten tot omvangrijke projecten met een overkoepelend thematisch karakter.

- *Bewerking projectideeën*

In januari 2014 werd in Stadskanaal de tweede bijeenkomst gehouden. PAU en NWP-ARSU bewerkten van tevoren de Duitse en Nederlandse projectideeën die de gemeenten in de tussenliggende twee maanden hadden aangeleverd en voegden deze samen in een omvangrijke projectmatrix. Om de samenwerkingskansen gemakkelijk te herkennen vatten de bureaus van elk projectidee zo veel mogelijk informatie samen in de projectenmatrix: trekkers, partners, suggesties voor samenwerking met andere gemeenten/projectideeën, suggesties voor aansluiting bij bestaande trajecten en de status ("rijp" of "groen").

PAU en NWP-ARSU presenteerden de oogst aan projectideeën tijdens de bijeenkomst, waarbij alle gemeenten gerichte aanvullingen konden geven en vragen konden stellen.

De bureaus brachten ook van tevoren een clustering aan in de projectideeën. Tien overkoepelende thema's (zie volgende hoofdstuk) vormden zich op basis van de volgende aspecten:

- Projectideeën die door meerdere gemeenten werden genoemd (zoals Jimmy's en senioren coöperatie)
- Rijpheid van het voorstel (concreetheid, uitvoeringstermijn)
- Kansrijkheid in het licht van INTERREG (past het thema?)
- Inhoudelijke samenhang: kleinere projectideeën kunnen samen een robuuster geheel vormen.
- Projectideeën die elkaar thematisch versterken (bijv. bij de centrumfunctie van kernen)

De IGS-partners discussieerden in twee workshops over de voorgestelde thematische indeling en ook werd nagegaan welke thema's uit de Europese subsidieprogramma's INTERREG A en B kansen boden voor samenwerking. Er was tijdens de workshops ook gelegenheid om onderlinge (bilaterale) samenwerking te verkennen.

- *Bestuurders betrekken en scherpte aanbrengen*

Op de derde bijeenkomst in februari 2014 in Slochteren werden de eerste resultaten gepresenteerd aan bestuurders, vertegenwoordigers van de EDR, de Landkreis Leer en de Industrie- und Handelskammer (IHK).

PAU en NWP-ARSU verzorgden ter voorbereiding voor elk thema een poster met de belangrijkste opgaven binnen dat thema en de projectideeën die daarop aansluiten. Op die poster konden de deelnemers hun belangstelling voor grensoverschrijdende samenwerking in een 'top vijf' met stickers aangeven.

- *Selectie en verkenning vervolg aanpak*

De vierde bijeenkomst vond in maart 2014 plaats in Papenburg. De discussie richtte zich op de eerder aangegeven belangstelling voor deelname aan projecten en clusters. PAU en NWP-ARSU stelden een vervolgaanpak voor aan de gemeenten. Aan de hand daarvan bespraken de gemeenten diverse organisatie-aspecten,

mogelijke haalbare projecten voor de korte termijn en noodzakelijk geachte uitwerkingen van clusters. Enkele partners boden zich aan als trekker.

- *Startsein intensivering*

De afsluitende conferentie op 14 mei 2014 in Leer stond vooral in het teken van de start van een gezamenlijke aanpak voor “Intensivering van Grensoverschrijdende Samenwerking (IGS). Ambtenaren en bestuurders van de deelnemende gemeenten waren aanwezig, en ook van enkele andere gemeenten.

PAU en NWP-ARSU presenteerden de inventarisaties, de kansen voor intensievere grensoverschrijdende samenwerking en de mogelijkheden van INTERREG A en B. Diverse gemeenten of stakeholders presenteerden een aantal concrete projectideeën en eerste uitwerkingen van thema's. De feestelijke afsluiting van de bijeenkomst symboliseerde tevens de start van IGS tussen Nederland en Duitsland.

Het proces: voorbeeld van Nederlands Duitse samenwerking

De bijeenkomsten waren waardevol voor het Nederlands-Duitse netwerk en voor het verder aanhalen van zakelijke persoonlijke contacten tussen de deelnemers. De gemeenten gaven aan dat de vijf bijeenkomsten op zich al een proces van samenwerking vormden: het had alle aspecten van een samenwerkingsproces in zich en maakte voor de deelnemers voelbaar hoe belangrijk bijvoorbeeld het aspect van taal en cultuur, persoonlijke relaties, gedeelde belangen en “overtuigingskracht in eigen huis” zijn.

Hoofdstuk 4 en 5 gaan in op de inhoudelijke resultaten van de bijeenkomsten.

H4 | Resultaten

4.1 Projectideeën matrix

De deelnemende gemeenten hebben in totaal meer dan 150 projectideeën voor grensoverschrijdende samenwerking aangedragen.

Voor de inventarisatie van projecten en projectideeën zijn twee vragenformulieren opgesteld en rondgestuurd, voor nieuwe projectideeën en voor lopende en afgesloten INTERREG projecten. De laatsten zijn relevant omdat hier weer nieuwe samenwerkingskansen uit naar voren kunnen komen, zoals voortzetting van een succesvol netwerk of verdieping van een project.

De respons op de vragenformulieren is in een project(idee)enmatrix verwerkt. De project(idee)en zijn ingedeeld naar gemeente en naar thema. Per project is, voor zover beschikbaar, opgenomen:

- Korte omschrijving projectvoorstel
- Indeling in thema/cluster (zie paragraaf 4.2)
- Initiatiefnemer/trekker
- Kansrijkheid en draagvlak partners
- Kosteninschatting
- Kansrijkheid cofinanciering
- Planningshorizon (korte, middellange en lange termijn)
- Toelichting op planning

De matrix is online gezet en kan op die manier als online databank gebruikt worden. Om de databank functioneel te houden zal deze regelmatig geactualiseerd moeten worden. De online databank kan op die manier een dynamische databank vormen die te allen tijde de actuele stand van zaken van projecten toont en die kan uitnodigen tot het leggen van nieuwe grensoverschrijdende contacten.

4.2 Clustering in 10 thema's

Om de grote hoeveelheid aan projecten en projectideeën te ordenen, zijn de afzonderlijke project(idee)en ingedeeld in tien thema's. Dit vereenvoudigt het zoeken naar projecten en projectpartners en biedt de mogelijkheid om verschillende individuele projectideeën te verbinden tot meer samenhangende grensoverschrijdende projecten.

“Netwerken en versterking van de samenwerking” is een gemeenschappelijk thema dat inzet op het ondersteunen en vergemakkelijken van grensoverschrijdende samenwerking op zichzelf. Netwerken en samenwerking blijken te ontstaan en te beklijven als mensen eraan gewend raken en de daarvoor benodigde kennis en contacten om zich heen verzamelen. Dat lijkt eenvoudig, maar kent in de praktijk

soms wel belemmeringen. Daarom is extra ondersteuning en stimulans functioneel op alle niveaus en voor alle thema's.

Dit is daarom een integraal en terugkerend basisthema voor succesvolle grensoverschrijdende samenwerking.

Energie

De energiesector beweegt zich in de richting van duurzame energieproductie. Om een koolstofarme economie te realiseren, moet de energievoorziening slimmer, schoner en efficiënter worden. Ook in de grensregio moet de toepassing van groene en energiebesparende technologieën bevorderd worden. Bewustwording en kennisoverdracht op het gebied van duurzame energie spelen daarbij ook een rol. Lokale coöperaties van burgers en bedrijven experimenteren met de productie van hernieuwbare energie voor een lokale markt. Voor verder onderzoek en ontwikkeling is samenwerking met de producenten van hernieuwbare energie in de EDR (Enercon, offshore) raadzaam.

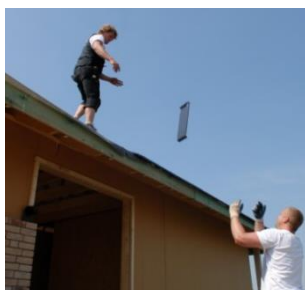
Demografie & Arbeidsmarkt

In Duitsland en in Nederland zullen toekomstige demografische veranderingen, vooral vergrijzing, resulteren in minder arbeidskrachten. In 2020 wordt een groot tekort aan personeel verwacht, specifiek in de zorg en de techniek. Gemeenten en bedrijven in Nederland en Duitsland hoeven niet allemaal zelf het wiel uit te vinden, maar kunnen elkaar helpen door ideeën en strategieën hierover uit te wisselen. Afgezien van het toekomstige personeelstekort door bevolkingsafname, liggen er ook kansen voor grensoverschrijdende samenwerking voor zowel werkzoekenden als voor bedrijven die geschikt personeel zoeken. Vooral in Nederland wordt de noodzaak daartoe momenteel gevoeld.

De vraag naar arbeid in Duitsland en de hogere werkloosheid in Nederland bieden concrete kansen, maar uitwisseling van banen en werknemers kent in de praktijk ook belemmeringen. Bestaande belemmeringen zijn bijvoorbeeld taal- of cultuurverschillen, beperkt bewustzijn van de kansen bij werkzoekenden en bedrijven, et cetera. Het actief oplossen van deze en andere barrières is nodig om de arbeidsmarkten sterker te integreren. Hierbij is ook actieve betrokkenheid van de Landkreisen nodig. In Duitsland is de verantwoordelijkheid t.a.v. arbeidsmarkt namelijk anders georganiseerd dan in Nederland: de Landkreisen zijn verantwoordelijk voor langdurig werklozen, de gemeenten voor de overige werklozen.

Samenwerking van bedrijven

Voor de economische vitaliteit van de grensregio EDR is het versterken van grensoverschrijdende samenwerking en kennisuitwisseling tussen bedrijven onderling en met kennisinstellingen of andere organisaties noodzakelijk. Succesvolle bestaande verbanden kunnen worden uitgebreid, andere instellingen kunnen hiervan leren en vervolgens hierbij aansluiten of zelf een eigen netwerk opbouwen. In de regio zijn o.a. VNO-NCW, Centre of Competence VW, SCA Hoogezand, Groningen Seaports, Meyer Werft, Enercon hier al actief mee bezig.

Taal en cultuur uitwisseling.

Grensoverschrijdende projecten op het gebied van culturele en taalkundige uitwisseling kunnen door middel van bewustwording de samenwerking tussen burgers versterken, maar ook tussen gemeenten, bedrijven en andere openbare instellingen. Ontmoeten en elkaar leren kennen zijn bijvoorbeeld belangrijk voor het ontdekken van nieuwe marktkansen en daarmee voor de oprichting van nieuwe bedrijven. En soms worden de eigen bureaus pas door ontmoeting aan de andere kant van de grens ook de zakenpartners van de toekomst.

Jongeren

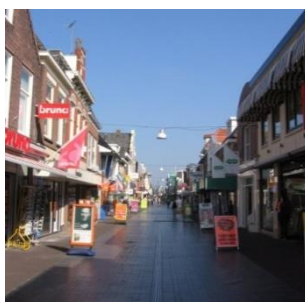
Jongeren kunnen hulp gebruiken bij hun voorbereiding op de arbeidsmarkt, en hebben veelal ook behoefte aan ondersteuning bij persoonlijke ontwikkeling. Met de aanpak van "Jimmy's" wordt in Nederland gewerkt aan de integratie van jonge mensen van alle leeftijden en sociale lagen. Hierbij wordt vooral de ondersteuning van jongeren onderling bevorderd (uitwisseling van ervaringen en advies), maar ook ondernemingen en onderwijsinstellingen zijn bij het project betrokken. Deze ondersteuning van jongeren vindt plaats tegen de achtergrond van de jeugdzorg die in Nederland momenteel wordt gewijzigd en vanaf 2015 primair bij gemeenten komt te liggen.

Grenzeloos gezond

De demografische ontwikkeling leidt tot een oudere bevolking in Nederland en Duitsland. Deze groep is nog fit en wil ook actief en gezond blijven. "Ageing" staat voor een proces dat begint vóórdat mensen "oud" zijn: gezondheid en een gezonde levensstijl staan meer in de belangstelling bij de ouderen van de toekomst. Medisch toerisme is een voorbeeld daarvan (kuuroordbezoek, beweging, gezonde voeding en omgeving).

Afhankelijk van de gezondheid van ouderen, groeit de behoefte aan steun op verschillende gebieden (huishoudelijke hulp, ICT, gezondheidszorg). Naast professionele organisaties in de gezondheidszorg, groeit ook de informele uitwisseling tussen senioren (Senioren coöperaties).

Vitale Centra

Demografische ontwikkelingen hebben hun effect op de functie van binnensteden en winkelgebieden. Een aantrekkelijke binnenstad kan de detailhandel versterken en leegstand verminderen. Daarom vormen sterke binnensteden en goed functionerende winkelcentra, ook in de kleinere kernen, een belangrijk aandachtspunt voor veel gemeenten. Concreet kunnen gemeenten inspelen op de effecten van bevolkingsverandering door het aantrekken en binden van klanten, bijvoorbeeld door concentratie van aantrekkelijke winkels, restaurants, duidelijke bewegwijzering, goede parkeergelegenheid en activiteiten (evenementen, cultuur, etc.) die de belevingswaarde verhogen.

Toerisme

Toeristische verbindingen vormen een logisch onderdeel van grensoverschrijdende samenwerking. Het gaat om culturele uitwisseling en om de “hardware”: toeristische routes (wandelen, fietsen, varen, peddel & pedaal) en de bijbehorende infrastructuur die beter met elkaar verknoot worden en afgestemd op alles wat de omgeving te bieden heeft. Toeristen vinden het grensgebied vaak bijzonder aantrekkelijk omdat ze dan gemakkelijk twee landen kunnen bereizen. Een gezamenlijke marketingstrategie kan deze aantrekkingskracht verder versterken. Concreet kunnen grensoverschrijdende arrangementen opgezet worden, voor zowel toeristen als voor de bewoners van het grensgebied. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van de “Potenzialanalyse für den Tourismus in Hinblick auf die Förderschwerpunkte der Strategie Europa 2020”; een analyse van de potentiële toeristische samenwerkingsmogelijkheden in de noordelijke Nederlands Duitse grensregio in de nieuwe programmaperiode.

Havens en logistiek

Vanwege de geografische ligging spelen maritieme ontwikkelingen een belangrijke rol binnen het grensgebied. Investerings in de lokale infrastructuur zijn nodig om de functie van de havens verder te versterken. Dit omvat de uitbreiding van havens, verdieping van vaarwegen en de sanering van sluizen. Daarbij gaat het vaak ook om ontwikkeling vanuit het oogpunt van duurzaamheid (groene mobiliteit en transportketens). De eerste stap is om te onderzoeken en te identificeren welke effectieve en duurzame benaderingen voorhanden zijn.

Fysieke en virtuele verbindingen

Verbindingen over de weg, per spoor, maar ook internetverbindingen, zijn de basis voor grensoverschrijdende uitwisseling van goederen, diensten, mensen en kennis. De grensligging is nog altijd merkbaar in de infrastructuur. De verbindingen tussen Duitsland en Nederland zullen versterkt moeten worden. Het gaat hier om uitbreiding van openbaar vervoer, betere aansluitingen op snelwegen en de verdere uitbouw van breedband internet. Nieuwe en snellere verbindingen en virtuele alternatieven vergroten de uitwisseling van personen en goederen over de grens en dragen bij aan de (economische) vitaliteit van de regio.

Interesse voor samenwerking per thema

De clustering van projectideeën is voorgelegd aan de deelnemende gemeenten: in welke thema's voor grensoverschrijdende samenwerking zijn zij het meest geïnteresseerd? De gemeenten gaven de 5 belangrijkste thema's of projectideeën binnen een thema aan. De hierna volgende tabel laat het resultaat zien.

	Energie	Arbeidsmarkt	Samenwerking van bedrijven	Taal & cultuur	Jongeren	Grenzenlos gezond	Vitale Centra	Toerisme	Havens en logistiek	Fysieke en virtuele verbindingen
NL	2	8	2	4	3	5	5	7	2	6
D	2	5	4	7	2	1	3	6	5	4
Totaal	4	13	6	11	5	6	8	13	7	10

De resultaten in de tabel betreffen een momentopname in een kunstmatige setting, die meer als richtinggevend dan als letterlijke belangstelling opgevat moet worden. Kennisachterstand werd bijvoorbeeld concreet benoemd als barrière om ter plekke al interesse voor samenwerking aan te geven.

De nadruk bleek te liggen op arbeidsmarkt (sterke Nederlandse belangstelling), toerisme, taal & cultuur (sterkere Duitse belangstelling), en infrastructuur (over water, land en virtueel).

Tijdens de bespreking van de resultaten uit de tabel, werden de volgende toelichtende opmerkingen geplaatst:

- Voor het thema Energie is wel belangstelling, maar er is kennis en verdieping nodig voordat partners samenwerking kunnen aangaan.
- Arbeidsmarkt is een belangrijk thema. De bestaande samenwerkingsverbanden kunnen waar mogelijk benut worden; aansluiting op gemeenteniveau wordt onderzocht.
- Samenwerking van en tussen bedrijven kreeg niet zoveel prioriteit tijdens deze workshop, maar heeft wel degelijk de belangstelling bij gemeenten. Deels is de handelsintensivering een aspect dat in alle andere thema's weer terugkomt.
- Taal- en cultuurverbindingen zijn erg belangrijk voor veel partners. Goede communicatie is een voorwaarde voor succesvolle samenwerking op de andere thema's en zal daarom altijd een integraal onderdeel moeten vormen binnen alle andere activiteiten.
- Jongeren(arbeid) kreeg tijdens de workshop weinig belangstelling, omdat het gedeeltelijk overlap kent met het thema arbeidsmarkt. De gemeenten vinden dit onderwerp wel van belang.
- Het thema „grenzenloos gezond“ kent voornamelijk belangstelling vanuit Nederland. Het is onder de noemer „Healthy Ageing“ ook een actueel thema in EDR verband.

- „Vitale Centra“ is voor stads- en plattelandsgemeenten belangrijk. De bereikbaarheid is hierbij een belangrijk aspect.
- Voor toeristische grensoverschrijdende samenwerking is grote belangstelling. De grote hoeveelheid projectideeën maakt het nodig om binnen het thema koppelingen aan te brengen tussen gemeenten met vergelijkbare voorstellen. Als projectideeën niet concreet genoeg worden of niet goed passen binnen bijvoorbeeld de INTERREG prioriteiten, dan kan de koppeling met taal en cultuur die in veel toeristische projectideeën al aanwezig is, geaccentueerd worden.
- De infrastructurele thema's `havenlogistiek` en `transport over land` horen bij elkaar. Het zijn belangrijke thema's met opgaven die meer tijd nodig hebben om te rijpen en daarom resultaten op de lange termijn geven.
- Virtuele verbindingen en specifiek breedband zijn ook voor alle thema's belangrijk, maar in Duitsland niet op grensoverschrijdend niveau.

Tijdens de workshop kregen de gemeenten een kunstmatige beperking van 5 interessegebieden/projecten opgelegd, bedoeld om scherp te brengen in de samenwerkingsthema's. In de dagelijkse praktijk geldt die beperking niet en is elke gemeente vrij om in meerdere thema's actief te zijn. In diezelfde praktijk zijn echter vaak de middelen, arbeidstijd en kennis te beperkt om overal aan mee toe doen. Een selectieve inzet op samenwerkingstrajecten is dan efficiënt.

4.3 Europese subsidiemogelijkheden

PAU en NWP/ARSU hebben diverse Europese subsidieprogramma's onderzocht. De meeste aandacht gaat daarbij uit naar INTERREG A en B, omdat het voor de Eems-Dollard grensregio logisch en efficiënt is om samenwerking direct over de grens te beginnen en/of met regio's met vergelijkbare problematiek en uitdagingen. Maar de context van de veranderende Europese subsidieprogramma's en doelstellingen, en andere mogelijke subsidiefondsen zijn ook belangrijk en komen daarom eerst (kort) aan bod.

4.3.1 Europa 2020

Grensoverschrijdende samenwerking is niet vanzelfsprekend; in de praktijk blijken praktische belemmeringen soms te groot om de kansen te verzilveren. De Europese Unie stimuleert daarom die samenwerking. Diverse subsidievormen zijn bedoeld om samenwerking voldoende aantrekkelijk te maken en de barrières te beslechten.

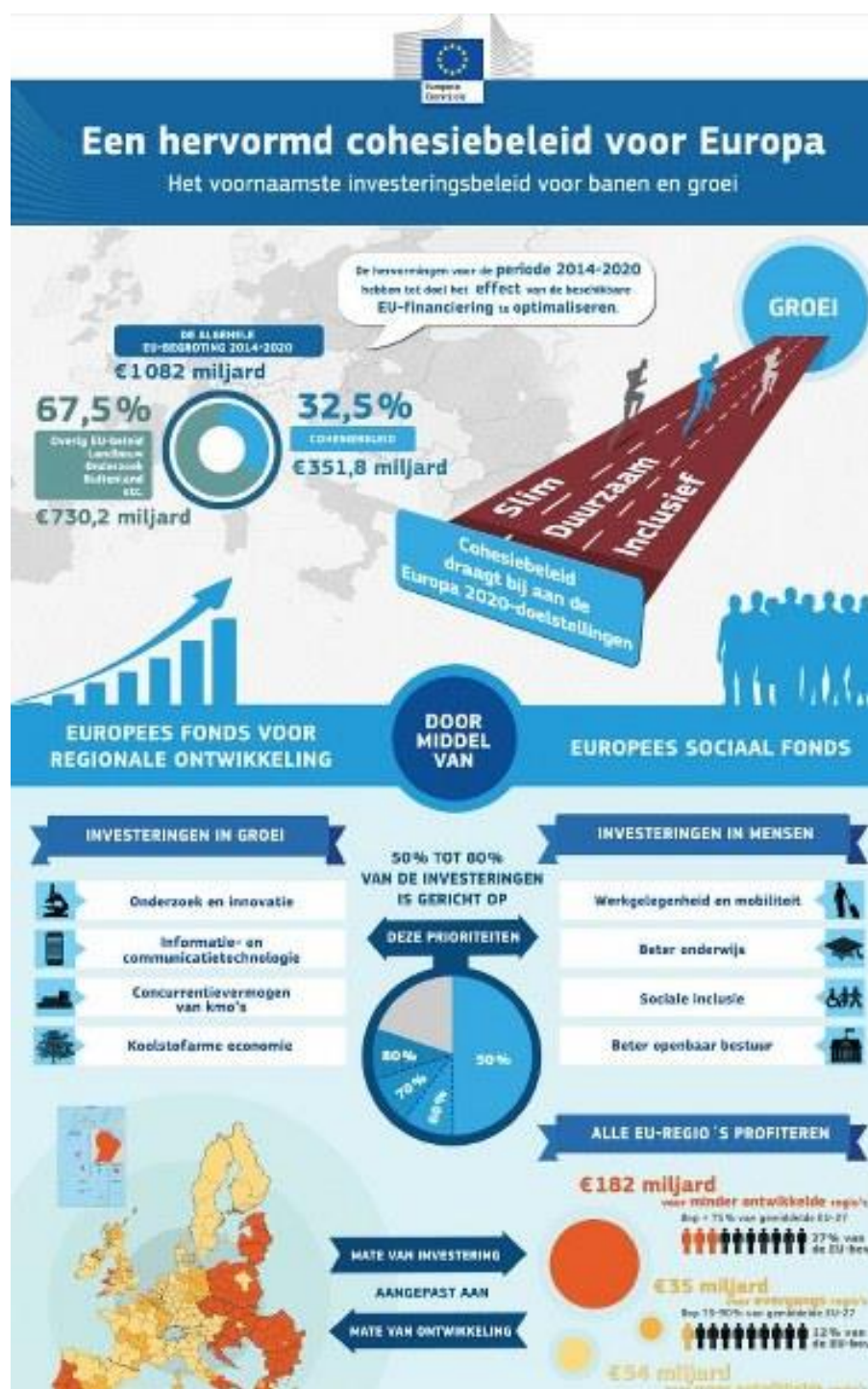
Het beleid wordt momenteel vereenvoudigd en inhoudelijk herzien voor de nieuwe programmaperiode, van 2014 tot 2020, zodat ze bijdragen aan de doelstellingen van "Europa 2020". Slimme, duurzame en inclusieve groei zijn bepalend voor de strategie van het nieuwe Europese subsidiebeleid.

Voor alle Europese subsidieprogramma zijn **11 thematische prioriteiten** benoemd die bijdragen aan de doelstelling 'slimme, duurzame en inclusieve groei' binnen de Euregio. Elk programma maakt hieruit een selectie.

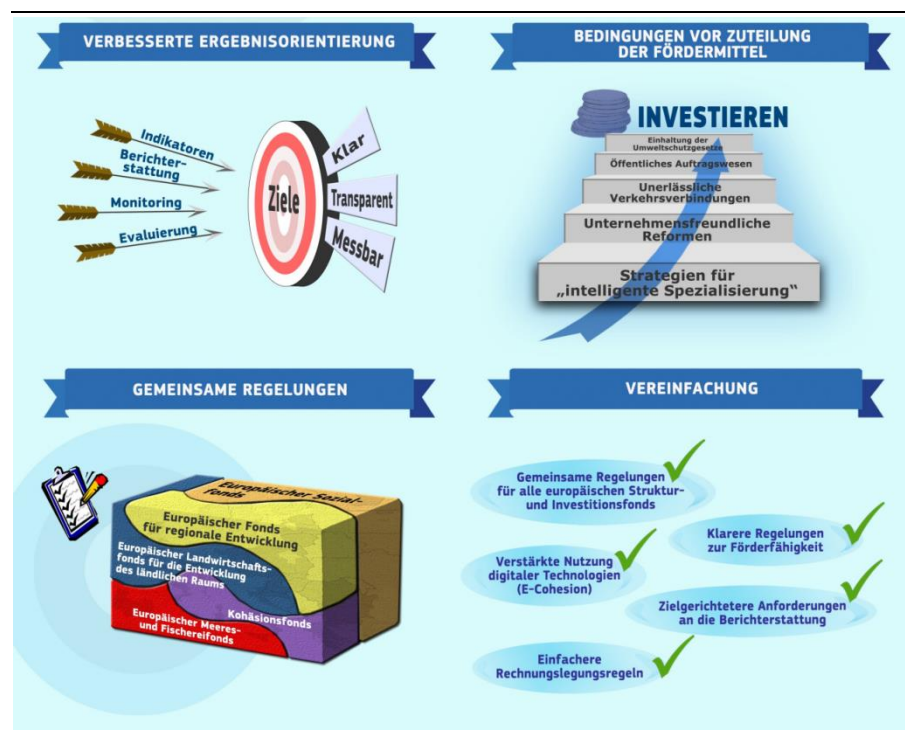
1. Versterking onderzoek, technologische ontwikkeling, innovatie
2. Verbetering toegang, benutting, kwaliteit van informatie- & communicatietechnologieën
3. Concurrentievermogen van het MKB
4. Verlaging CO2-uitstoot in alle takken van de economie
5. Aanpassing aan klimaatverandering / risicopreventie
6. Milieubescherming en efficiëntie van resources
7. Verduurzaming van de logistiek / Verhelpen van knelpunten in belangrijke netinfrastructuur
8. Werkgelegenheid en mobiliteit van de werknemers
9. Sociale integratie en bestrijding van armoede
10. Investerings in onderwijs, competenties en life long learning
11. Institutionele capaciteiten en efficiënte openbare administratie

Het Europese Cohesiebeleid is het voornaamste investeringsbeleid voor banen en groei door middel van samenwerking tussen regio's binnen Europa (zie figuur hierna).

Het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Sociaal Fonds (ESF) zijn de belangrijkste middelen.

Europees cohesiebeleid

Een hervormd Cohesiebeleid voor Europa (bron: Europese Commissie, 2014)

Voor de programmaperiode 2014-2020 is € 450 miljoen voor projecten beschikbaar uit het Europees Sociaal Fonds (ESF). Dit is aanmerkelijk minder dan in de voorgaande periode (2007-2013: € 830 miljoen). Na overleg met vertegenwoordigers van UWV, gemeenten en VNG, sociale partners, het onderwijs en diverse ministeries zijn er twee thema's naar voren gekomen die kunnen rekenen op een breed draagvlak:

- actieve inclusie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt;
- bevorderen van duurzame arbeidsinzet van werkenden.

Binnen de territoriale samenwerking van EFRO bestaat onderscheid tussen:

- A) de samenwerking tussen regio's die direct aan elkaar grenzen (INTERREG A), zoals de Duitse en Nederlandse gebieden in de Eems Dollard Regio,
- B) transnationale samenwerking in gebieden waar uitdagingen van vergelijkbare aard spelen (INTERREG B), zoals binnen de Noordzee Regio, Noordwest Europese Regio of de Baltische Zee Regio,
- C) en kennisuitwisseling in heel Europa: INTERREG EUROPE, voorheen INTERREG C genoemd.

Grensregio's gaan een belangrijke rol krijgen in de kruisbestuiving tussen de respectievelijke nationale ontwikkelingsprogramma's. Elke regio dient een Smart Specialisation Strategy op te stellen. Voor Noord-Nederland ligt de focus op Energie, Recreatie en Toerisme, Agribusiness/Agrofood (bio-economie), LifeSciences/Healthy Ageing.

Voor de subsidiemogelijkheden van IGS-projecten is vooral gekeken naar de mogelijkheden van INTERREG A (EDR) en B (Noordzee Regio), omdat dit op de korte en middellange termijn het meest efficiënt werkt. De totstandkomingstrajecten voor een projectaanvraag in bijvoorbeeld INTERREG EUROPE zijn wel vrijer wat betreft partnerschap en inhoudelijke focus, maar vergen ook meer investering (arbeidstijd en geld). Het INTERREG EUROPE programma richt zich op kennisuitwisseling in heel Europa en het gebied is daarom vrijwel onbeperkt: alle regio's van de EU kunnen samenwerken.

De programma's voor INTERREG A en B worden momenteel herzien voor de nieuwe programmaperiode 2014-2020. De hoofdlijnen staan beschreven in:

- Operationeel Programma 2014-2020 INTERREG V A Deutschland-Nederland (versie voor indiening 28-03-2014);
- Operational Programme INTERREG VB North Sea Region Programme 2014-2020 (Second final draft for public consultation, April 2014).

4.3.2 INTERREG V-A

Voor een projectaanvraag is deelname vanuit zowel Nederland als Duitsland nodig. Betrokkenheid van het bedrijfsleven is belangrijk in het INTERREG A programma. Subsidie van materiele investeringen is niet mogelijk, maar voorbereidingen (onderzoek) daarvoor wel.

Op de kaart hieronder is het subsidiegebied afgebeeld. De gehele Eems-Dollard Regio (incl. enkele aangrenzende gemeenten) valt hierbinnen. Voor het noordelijk grensgebied (EDR) wordt ca. € 55 miljoen beschikbaar gesteld (dit was in voorgaande programmaperiode ca. €38 miljoen).

Subsidiegebied INTERREG V-A Deutschland-Nederland 2014-2020 (Bron: Operationeel Programma 2014-2020 INTERREG V A Deutschland-Nederland (Versie 28-3-2014))

Voor het INTERREG A programma in de periode 2014-2020 in het Nederlands-Duitse grensgebied hebben Duitsland en Nederland de volgende thematische doelstelling uit de 11 thema's gekozen:

- Thematische doelstelling 1: **Versterking onderzoek, technologische ontwikkeling, innovatie.**

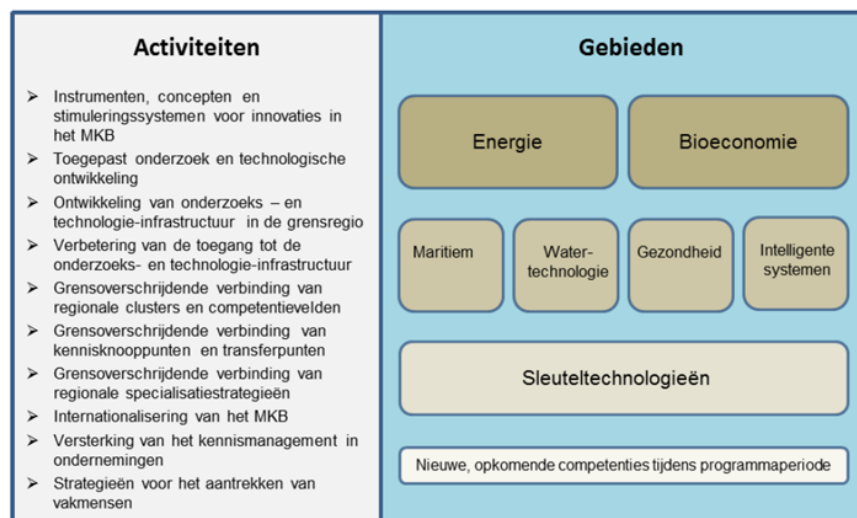
Voor de gehele Nederlands-Duitse grensregio (dus groter dan EDR) is ca. €106 miljoen euro beschikbaar.

In Strategie No(o)rd wordt dit betiteld als “**Economie, wetenschap en innovatie**”. Versterking van de grensoverschrijdende economische kracht door stimulering van grensoverschrijdend onderzoek, ontwikkeling, innovatie, overdracht en netwerkvorming is een belangrijk thema in het INTERREG V-programma.

De speerpunten uit de slimme specialisatiestrategieën zijn leidend, waarbij geldt dat de speerpunten die in beide strategieën voorkomen, zijn aangemerkt als de speerpunten met de hoogste prioriteit. Dat zijn energie en bio-economie. Naast deze twee speerpunten met hoogste prioriteit, zijn maritiem, watertechnologie, gezondheid en intelligente systemen en materialen de overige speerpunten.

Over de speerpunten heen zijn drie generieke thema's van groot belang. Allereerst is dat de verdere ontwikkeling van de grensoverschrijdende research- en onderzoek infrastructuur, ook voor hogescholen. Een tweede generiek thema onder deze thematische doelstelling is de gerichte ontwikkeling van vakmensen. Het derde thema is de gerichte positionering en branding van het Noorden in Europees verband, primair gebaseerd op de economische speerpunten van het gebied.

Schematisch ziet het onderling verband tussen de speerpunten er als volgt uit:

De beschrijving van speerpunten, activiteiten en voorbeelden voor mogelijke samenwerking in Strategie Noord geven een gedetailleerder beeld van de mogelijkheden.

- Thematische doelstelling 4: **Steun voor de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken.**

Voor de gehele Nederlands-Duitse grensregio (dus groter dan EDR) is ca. € 30 miljoen euro beschikbaar.

In Strategie No(o)rd wordt dit betiteld als “**Natuurlijke hulpbronnen**”

De natuurlijke hulpbronnen zijn een bijzondere sterke eigenschap van het noordelijk grensgebied. De natuurpotenties en typische landschappen zijn niet alleen een basis voor de levenskwaliteit in de regio, maar vormen ook het kader voor economisch handelen. Economische ontwikkeling en het behoud van de natuurlijke hulpbronnen verlopen in harmonie als de groei duurzaam plaatsvindt. Het Noorden streeft dit doel na door de grensoverschrijdende bevordering van een hulpbronnen sparende, ecologische en concurrerende economie in relatie met de bescherming en ontwikkeling van de natuurlijke hulpbronnen en met het oog op een geïntegreerde ruimtelijke ontwikkeling. De grensoverschrijdende ontwikkeling, en duurzaam gebruik van de natuurlijke hulpbronnen zou in de periode 2014 – 2020 met name moeten plaatsvinden door:

1. de ontwikkeling van groene infrastructuur en het behoud van biodiversiteit in de regio
2. gebiedsgerichte maatregelen met betrekking tot klimaatbescherming en minimalisering van CO2-emissies
3. innovatieve grensoverschrijdende oplossingen voor het landelijk gebied, vooral in samenhang met de demografische ontwikkeling
4. bescherming en ontwikkeling van het natuurlijke en cultureel erfgoed in de regio, ook met het oog op een duurzaam toerisme.

De beschrijving van speerpunten, activiteiten en voorbeelden voor mogelijke samenwerking in Strategie Noord geven een gedetailleerder beeld van de mogelijkheden.

- Thematische doelstelling 11: **Vergroting van de institutionele capaciteit van overheidsinstanties en belanghebbenden en een doelmatig openbaar bestuur.**

Voor de gehele Nederlands-Duitse grensregio (dus groter dan EDR) is ca. € 73 miljoen euro beschikbaar.

In Strategie No(o)rd wordt dit betiteld als “**Samenleving en integratie**”.

Grensregio's leveren een bijzondere bijdrage met betrekking tot de integratieve ontwikkeling in Europa. Het noordelijke Nederlands-Duitse grensgebied streeft in de komende jaren naar een verdieping van de institutionele samenwerking en een integratieve groei conform de Europa 2020-strategie. Met integratieve groei bedoelt de Europa 2020-strategie de bevordering van een economie met een hoge mate aan werkgelegenheid en een uitgesproken sociale en territoriale cohesie. Enerzijds bevordert de arbeidsmarktgeoriënteerde, socio-culturele en territoriale samenwerking in het Noorden direct de maatschappelijke doelstellingen betreffende de integratie in de grensregio. Aan de andere kant wordt daardoor tegelijkertijd de Nederlands-Duitse samenwerking op economisch gebied begeleid en gestimuleerd.

Op basis van de in de laatste jaren en decennia gegroeide grensoverschrijdende integratie moet de samenwerking van de maatschappelijke krachten en structuren in het Noorden in de komende jaren verder en met een meer verplichtend karakter worden ontwikkeld. Grensoverschrijdende maatschappelijke activiteiten en coöperaties moeten vooral met het oog op nieuwe uitdagingen voor het landelijke gebied worden geïntensiveerd.

De grensoverschrijdende maatschappelijke samenwerking en integratie in het Noorden moet in de periode 2014 t/m 2020 in het bijzonder worden bewerkstelligd door de volgende maatregelen:

1. Maatregelen met betrekking tot de ontwikkeling van een grensoverschrijdende opleidings- en arbeidsmarkt
2. Grensoverschrijdende oplossingen om de demografische uitdagingen in het landelijke gebied het hoofd te bieden
3. Nederlands-Duitse socio-culturele samenwerking
4. Intensievere samenwerking op het gebied van openbare orde, veiligheid en bestuurlijke coöperatie
5. Activiteiten met betrekking tot ontmoetingen en netwerkvorming op gemeentelijk niveau dicht bij de burgers.

Een voorbeeld van de hier bedoelde grensoverschrijdende samenwerking is meer samenwerking tussen hulpdiensten aan beide zijden van de grens. De beschrijving van speerpunten, activiteiten en meer voorbeelden voor mogelijke samenwerking in Strategie Noord geven een gedetailleerder beeld van de mogelijkheden.

4.3.3 INTERREG V-B

Voor een projectaanvraag is deelname door meerdere partners vanuit meerdere Noordzeelanden nodig. Harde minimum aantallen zijn niet te geven, want afhankelijk van de inhoudelijke meerwaarde van de transnationale samenwerking. In de praktijk zijn vaak 5 of meer partners uit 4 of meer landen betrokken bij een project. Betrokkenheid van het bedrijfsleven is belangrijk in het INTERREG B programma. Subsidie van materiele investeringen is niet mogelijk, maar voorbereidingen (onderzoek) daarvoor wel.

Op de kaart hieronder is het subsidiegebied voor INTERREG V-B NSR afgebeeld.

Subsidiegebied INTERREG B North Sea Region (Bron: Operational Programme, final draft)

Voor INTERREG B heeft de North Sea Region de volgende prioriteiten vastgesteld in het (concept) Operationele Programma met daarbij het totale subsidiebudget (Europese + nationale aandeel 50/50).

- Prioriteit 1: Groei ondersteunen in de NSR economieën (€ 94 mln.)
Thematische doelstelling 1: Versterking onderzoek, technologische ontwikkeling, innovatie
- Prioriteit 2: Eco-innovatie: stimuleren van de groene economie (€ 90 mln.)
Thematische doelstelling 6: Milieubescherming en efficiëntie van resources
- Prioriteit 3: Duurzame NSR: bescherming tegen klimaatverandering en milieubehoud (€ 72 mln.)
Thematische doelstellingen 5 (Aanpassing aan klimaatverandering/risicopreventie) en 6 (Milieubescherming en efficiëntie van resources)
- Prioriteit 4: stimuleren van duurzaam (groen) transport en mobiliteit (€ 56 mln.)
Thematische doelstelling 7: Verduurzaming van de logistiek/Verhelpen van knelpunten in belangrijke netinfrastructuur

In het schema op de volgende pagina zijn de thematische prioriteiten verder uitgewerkt in investeringsprioriteiten en specifieke doelstellingen.

Priority Axes for the North Sea Region Programme 2014 - 2020

Thematic Objective

Investment Priority

Specific Objective

I) Thinking Growth: Supporting growth in North Sea Region economies

1) Strengthening research, technological development and innovation	b) Promoting business investment in R&I, developing links and synergies between enterprises, research and development centres and the higher education sector, in particular promoting investment in product and service development, technology transfer, social innovation, eco-innovation, public service applications, demand stimulation, networking, clusters and open innovation through smart specialization, and supporting technological and applied research, pilot lines, early product validation actions, advanced manufacturing capabilities and first production, in particular in key enabling technologies and diffusion of general purpose technologies	Develop new or improved knowledge partnerships between businesses, knowledge institutions, public administrations and end users with a view to long-term cooperation (post project) on developing products and services
		Enhance regional innovation support capacity to increase long-term innovation levels and support smart specialization strategies
		Stimulate the public sector to generate innovation demand and innovative solutions for improving public service delivery

II) Eco-innovation: Stimulating the green economy

6) Preserving and protecting the environment and promoting resource efficiency	g) Supporting industrial transition towards a resource efficient economy, promoting green growth, eco-innovation and environmental performance management in the public and private sectors	Promote the development and adoption of products, services and processes to accelerate greening of the North Sea Region economy
		Stimulate the adoption of new products, services and processes to reduce the environmental footprint of regions around the North Sea

III) Sustainable North Sea Region: Protecting against climate change and preserving the environment

5) Promoting climate change adaptation, risk prevention and management	a) Supporting investment for adaptation to climate change, including ecosystem-based approaches	Demonstrate new and/or improved methods for improving the climate resilience of target sites
6) Preserving and protecting the environment and promoting resource efficiency	d) Protecting and restoring biodiversity and soil and promoting ecosystem services, including through NATURA 2000, and green infrastructure	Develop new methods for the long-term sustainable management of North Sea ecosystems

IV) Promoting green transport and mobility

7) Promoting sustainable transport and removing bottlenecks in key network infrastructures	c) Developing and improving environmentally- friendly (including low-noise) and low- carbon transport systems, including inland waterways and maritime transport, ports, multimodal links and airport infrastructure, in order to promote sustainable regional and local mobility	Develop demonstrations of innovative and/or improved transport and logistics solutions with potential to move large volumes of freight away from long-distance road transportation
		Stimulate the take-up and application of green transport solutions for regional freight and personal transport

Prioriteiten van het Noordzee Programma 2014-2020

(Bron: North Sea Region (2014): http://www.northsearegion.eu/files/user/File/NSRP_2014_2020/Summary_of_priorities_November_2013.pdf)

H5 | Aan de slag

De gemeenten hebben tussen november 2013 tot mei 2014 een goede basis gelegd voor verdere intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking in het EDR gebied. Dit hoofdstuk beschrijft hoe de partners die intensivering samen verder vorm kunnen geven.

5.1 Organisatie

IGS team (ambtelijk)

De gemeenten komen ambtelijk vier keer per jaar samen om overzicht te houden over alle activiteiten. De huidige groep van EDBF+ gemeenten kan eventueel uitgebreid worden met nieuwe gemeenten.

Taken van elke IGS afgevaardigde ambtenaar:

- Informatie verspreiden en toelichten in de eigen gemeente
- Input van collega's uit eigen gemeenten naar IGS team terugkoppelen
- Informatie over relevante fondsen/ programma's volgen (evt. extern)
- Inventariseren en signaleren van samenwerkingspotenties.

Wat vraagt dit van elke gemeente?

- Arbeidstijd investeren door de afgevaardigde in het IGS team
- In de organisatie van elke gemeente afzonderlijk een structuur aanbrengen (of aanpassen) voor het intern informatie verspreiden en voeden van de organisatie m.b.t. de samenwerking, en vice versa voor het voeden van het IGS teamlid vanuit de organisatie.

IGS stuurgroep (bestuurlijk)

Eén keer per jaar komen alle bestuurders (of een manager met volmacht) bij elkaar. Elke gemeente vaardigt 1 bestuurder (burgemeester, wethouder of directeur /manager met volmacht) af.

Tijdens deze bijeenkomsten bespreken alle bestuurders samen de resultaten en evaluaties van de samenwerking op specifieke punten. De bestuurders bepalen samen of ze de koers voor het daaropvolgende jaar bestendigen of eventueel bijsturen met aandacht voor dwarsverbanden met andere (grensoverschrijdende) samenwerkingsverbanden of onderzoeken.

Een kleine stuurgroep komt vaker per jaar (2x of vaker indien nodig) bij elkaar voor tussentijdse bestuurlijke legitimatie en sturing.

IGS Coördinatiepunt

Als een soort makelaar zorgt het coördinatiepunt voor uitwisseling van kennis en contacten. Het toont de mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking

aan de deelnemende gemeenten, zodat zij in staat zijn (na eventuele aanvullende informatie of contact met partners) om een afweging te maken voor deelname aan een samenwerkingsproject.

Taken coördinatiepunt:

- Alle bovengenoemde bijeenkomsten inplannen (ook thematische verdiepingen ca. 2x per jaar, betrokkenen variëren per onderwerp);
- Voorbereiding agenda's en indien relevant kleine stuurgroep betrekken;
- Coördinatie bij informatie uitwisseling: als er een projectidee binnen komt, koppelt het coördinatiepunt dit aan evt. geïnteresseerden en zet het idee online. Het stelt deelnemende gemeenten in staat om eventueel in te springen op kansen voor grensoverschrijdende samenwerking.
- Faciliteren bij bijvoorbeeld thematische verdiepingen, evaluaties t.b.v. koersbepaling, et cetera.

Voor de financiering van het coördinatiepunt kan gekeken worden naar mogelijkheden binnen het huidige INTERREG IV-A programma (maximaal 50% bijdrage en 50% cofinanciering vanuit deelnemende gemeenten en evt. provincie/Landkreis).

5.2 Totstandkoming samenwerkingsprojecten

De project(idee)enmatrix en samenwerkingsthema's zijn een eerste houvast voor nieuwe of vervolg-samenwerkingsprojecten. Aan de hand van de projectbeschrijvingen in de online databank kunnen gemeenten elkaar opzoeken om intensievere samenwerking te verkennen.

Samenwerkingsprojecten moeten uiteraard meerwaarde hebben voor de individuele partners en de regio als geheel. Met de doelen van en criteria voor grensoverschrijdende samenwerking voor ogen, werken gemeenten en andere partners eerst het idee uit en gaan vervolgens na welke middelen uit subsidies of andere fondsen beschikbaar zijn. Inhoud staat voorop, subsidies blijven een uitvoeringsmiddel.

5.2.1 Directe projectvorming

1. Via de online databank en tijdens bijeenkomsten zoeken partners elkaar op. In de online databank zijn verschillende zoekingen mogelijk:

- Samenwerkingsthema (de 10 thema's)
- Uitvoeringstermijn (kort, middellang of lang)
- Initiatiefnemer / gemeente

Ook kan het coördinatiepunt suggesties voor samenwerkingskansen doen. Indien nodig kunnen partners meer informatie bij elkaar opvragen t.b.v. een projectstart.

2. Een eerste bijeenkomst vindt plaats ter oriëntatie op uitwerking van het project:

- Waar zijn de overeenkomsten en verschillen in benadering en in belang tussen de deelnemende gemeenten?
 - Wat is de meerwaarde van het project, voor de partners en voor de grensregio?
 - Oriëntatie op vergelijkbare activiteiten: is dit idee complementair?
 - Zo ja, is verknoping / afstemming met andere projecten wenselijk i.v.m. synergie-effecten?
 - Zo nee, is aansluiting bij bestaande projecten mogelijk of is een “zelfstandig kopie” verdedigbaar?
 - Trekker aanwijzen voor vervolg.
3. In vervolgbijeenkomsten en/of samenwerking-op-afstand krijgt het project vorm (parallel):
- a. Project concretisering:
 - Korte projectomschrijving (doel, instrumenten)
 - Belangrijkste projectactiviteiten en beoogde resultaten
 - Inschatting kosten en tijdspad
 - Doelgroep(en), communicatie en PR
 - b. Subsidie scan:
 - Voldoet het idee en de vorm aan alle specifieke subsidievoorwaarden?
 - Is stapeling van subsidies mogelijk? (geen EU subsidies stapelbaar, wel met nationale, regionale, lokale en private middelen).
 - c. Vaststellen van benodigde expertise, netwerk en draagvlak:
 - Welke mogelijke expertise ontbreekt nog aan tafel en welke stakeholders kunnen daaraan bijdragen? Ontbrekende stakeholders uitnodigen (denk aan (andere) overheden, semi overheden, bedrijven (-platforms), kennisinstellingen en belangenorganisaties).
 - Voldoende draagvlak (qua beleid en partners)? Bijvoorbeeld voor INTERREG B minimaal 4 of 5 partners uit ca. 4 of 5 landen nodig. Indien nodig partnersearch opstarten, eerste oriëntatie & verdere verdieping (check of aanpassing van vragen onder punt 1, 2, 3 nodig is).
 - Voldoende uitvoeringspotentieel of extra capaciteit aantrekken?
 - Ter afronding: commitment van de verantwoordelijke trekker en van de overige partners vastleggen aangaande benodigde personele inzet, financiering, beleidssteun. Let op voorkomen van staatsteun bij eigen bijdragen vanuit betrokken organisaties.
4. Subsidie-aanvra(a)g(en) doen.
5. Projectuitvoering:
- Inhoudelijke uitvoering

- Communicatie & PR
- Evt. afstemming / terugkoppeling in IGS

6. Project afronding:

- evaluatie projectresultaten en proces
- subsidie verantwoording
- mogelijke uitbreiding / zelfstandige voortzetting van de samenwerking.

5.2.2 Projectvorming via thematische verdiepingen

Voor sommige samenwerkingsthema's geldt dat er eerst een verdiepingsslag nodig is voordat partners zich kunnen committeren aan een project. Verdieping van een thema kan zinvol zijn als bijvoorbeeld:

- een thema nog te algemeen is voor concrete uitwerking in een project;
- een partner wel belangstelling, maar geen expertise heeft op dit terrein;
- de meerwaarde van de grensoverschrijdende aanpak nog niet benoemd is;
- een thema zo breed is dat eerst nog meer focus nodig is (evt. per project).

Bijeenkomsten voor thematische verdieping zullen ca. 2x per jaar worden georganiseerd via het coördinatiepunt. Bij het verdiepen van een thema kan de context en uitvoering elke keer anders zijn:

- De relevante deelnemers zijn afhankelijk van het onderwerp, ook expertise van buiten EDBF netwerk;
- De vorm kan een bijeenkomst, presentatie of excursie zijn;
- het doel kan variëren: informatieoverdracht, onderlinge afstemming, discussie;
- Focus aanbrengen: expliciteren wie welk belang heeft bij (deel)onderwerp.

De thematische verdieping kan ook benut worden voor onderwerpen die nu nog niet nadrukkelijk naar voren zijn gebracht door de IGS partners, terwijl dit voor Europa en de lidstaten wel belangrijke speerpunten zijn (zoals de INTERREG A prioriteiten bio-economie, maritieme sector, watertechnologie, slimme systemen en materialen, groene infrastructuur en biodiversiteit, klimaatbescherming en CO2-reductie). Als op deze of andere terreinen op de lange termijn wel behoefte voor grensoverschrijdende samenwerking ontstaat vanuit de IGS groep, is een thematische verdieping een goede start. Daarbij kan oriëntatie van reeds lopende activiteiten op dit terrein en onderzoek naar de meerwaarde van gezamenlijke aanpak een belangrijk onderdeel zijn.

De verdiepingsbijeenkomsten kunnen ingaan op:

- Gemeenschappelijk (grensoverschrijdend) belang & grensoverschrijdende sub-thema's definiëren
- Op welke vlakken kunnen we van elkaars kennis gebruik maken?
- Welke belangrijke stakeholders zijn er en hoe kunnen zij hun input geven?
- Welke middelen zijn er eventueel?

Hierna kunnen geïnteresseerde partners samen de stappen voor projectvorming volgen.

5.3 Uitwerking op de korte termijn

Een aantal thema's, vervolgprojecten en projectideeën is benoemd als kansrijk om in 2014 verder uitgewerkt te worden, om een vervolg te krijgen of om breder uitgerold te worden in het grensgebied. Het gaat om:

1. Thema Vitale Kernen en MKB – trekker Appingedam

Thema 'Vitale kernen' & MKB: aanpak en versterking van leegstaand vastgoed (m.n. winkels) in combinatie met ontwikkeling van onderscheidende marketingstrategie van steden/gebieden samen met ondernemers.

Dit cluster combineert activiteiten op het gebied van vastgoed, marketing, cultuur en ondernemerschap (financiering) om de leegstand terug te dringen en de lokale economie te versterken door de betrokkenheid van het MKB.

2. Thema virtuele verbindingen / breedband project – trekker Oldambt

Onderzoeken en investeren in snelle verbindingen als randvoorwaarde voor economische ontwikkelingen in de grensregio.

3. Uitwerking van de thema's Energie en Koolstofarme economie - trekker Delfzijl;

Het thema energie is richt zich vooral op de inzet van hernieuwbare energie, zodat de overgang naar een CO₂ arme economie vormt krijgt. Tegelijk waarborgen nieuwe energiestrategieën ook een kosteneffectieve en toekomstbestendige energievoorziening en schept het banen. Nieuwe toepassingen van hernieuwbare energie kunnen in het grensgebied ingezet worden als voorbeeldproject van efficiënt energiegebruik en CO₂-reductie. Betrekken van Landkreis Aurich en Energy Valley.

4. Vervolg van Net(z)werk No(o)rd - Trekker Oldambt

Het Net(z)werk No(o)rd - Oldambt is een Duits - Nederlandse samenwerking op het gebied van Arbeidsmarkt en economie. Uitbouw van het netwerk en verdieping van de activiteiten, zoals demografische veranderingen staan centraal. Momenteel is een gezamenlijke arbeidsbureau in voorbereiding, dat informatie verstrekt voor ondernemers en werkzoekenden en werklozen over de grens bemiddelt.

5. Koepelproject Arbeidsmarkt - trekker Veendam

Stimuleren van een grensoverschrijdende arbeidsmarkt langs een aantal actielijnen en met daarbij structurele aandacht voor investeringen in menselijk kapitaal (onderwijs, bijscholing, etc.)

6. Preventie tegen rechts via onderwijs – trekker Stad Leer

Oprichting van een educatief netwerk tussen de stad Leer en de synagoge in Groningen. Dit project combineert de thema's onderwijs en geschiedenis. Op basis van documentatie van de nazi-periode van de stad Leer, functioneert het gemeentehuis als een centraal punt voor alle onderwijsinstellingen om kennis van de joodse geschiedenis in het grensgebied te verspreiden. Dit ter aanvulling op de geschiedenislessen op school.

7. Tweektalig onderwijs - trekker Hoogezand-Sappemeer

Het tweektalig onderwijs moet vanzelfsprekend in de grens met Duitsland Nederland. Dit kan door het stimuleren van Duitstalig onderwijs op Nederlandse scholen, m.n. in het grensgebied. De CSG Rehoboth in Hoogezand biedt dit met succes. De scholieren van het tweektalig onderwijs profiteren er van als ze later werk zoeken in het grensgebied.

8. Cultuur en economie

Bevorderen van grensoverschrijdende culturele evenementen met betrokkenheid van het bedrijfsleven. Binnen dit thema zijn 2 projecten actueel:

- Appingedam is trekker voor uitbouw van het project „Regional genießt“ en stemt af met Stadt Aurich.
- Appingedam (en Stadt Leer) trekken ook het „grenzüberschreitende promotie Magazin“.

Bijlage: opdrachtgevers

Nederlandse opdrachtgevers IGS

De negen Nederlandse gemeenten die participeren in IGS liggen allen in de provincie Groningen.

De gemeente **Appingedam** telde in 2012 ongeveer 12.000 inwoners op een oppervlakte van ca. 24 km². Sinds 1989 heeft Appingedam de Duitse stad Aurich als partnerstad.

De gemeente **Delfzijl** ligt aan de Eems. De gemeente beslaat een oppervlakte van 227 km² en telt in 2014 ca. 25.700 inwoners; in 1995 waren dit er nog ca. 30.700). De gemeente bestaat naast de plaats Delfzijl uit 13 dorpen.

De gemeente **Hoogezand-Sappemeer** telt in 2014 ca. 34.400 inwoners en is daarmee de 2e grootste gemeente van de provincie Groningen (na stad Groningen). De oppervlakte bedraagt 73 km².

De gemeente **Oldambt** is een fusiegemeente in het Nederlandse Oost-Groningen, die op 1 januari 2010 is ontstaan uit de samenvoeging van Scheemda, Winschoten en Reiderland. De gemeente heeft op 1 januari 2012 ca. 38.800 inwoners.

De gemeente **Pekela** beslaat een oppervlakte van 50 km² en telt ca. 12.700 inwoners in 2014. Pekela is ontstaan door de samenvoeging van Oude Pekela en Nieuwe Pekela per 1 januari 1990. Sinds enkele jaren is Pekela ambtelijk gefuseerd met Veendam. De ambtelijke organisatie heet De Kompanjie.

De gemeente **Slochteren** beslaat een oppervlakte van 159 km² telt in 2014 ca. 15.500 inwoners. Verspreid in de gemeente liggen 13 dorpen.

De gemeente **Stadskanaal** beslaat een oppervlakte van 120 km² en telt ca. 32.800 inwoners in 2014.

De gemeente **Veendam** telt in 2013 bijna 28.000 inwoners en beslaat een oppervlakte van 79 km².

De gemeente **Vlagtwedde** beslaat een oppervlakte van 170 km² en telt ca. 15.900 inwoners in 2014. Al sinds 1972 heeft Vlagtwedde de Duitse stad Haren als partnerstad.

Duitse opdrachtgevers IGS

Alle vijf Duitse gemeenten liggen in het noordwesten van de deelstaat Nedersaksen.

De stad **Aurich** ligt midden in Ostfriesland. Sinds 1989 is de Nederlandse stad Appingedam partnerstad van Aurich (Stadt Aurich 2014).

De stad **Emden** ligt in Ostfriesland. Emden ligt aan Dollard en de monding van de Eems. In 2013 telde de stad ca. 49.600 inwoners op een oppervlakte van ca. 112 km² (Stadt Emden 2014).

De stad **Haren** behoort tot de landkreis Emsland. De gemeente grenst direct aan Nederland en ze telt ongeveer 23.000 inwoners. Al sinds 1972 is Haren partnerstad van de Nederlandse buurgemeente Vlagtwedde (Stadt Haren (Ems) 2012, 2012a). De stad **Leer** ligt in Ostfriesland en telde in 2013 ongeveer 34.600 inwoners. De oppervlakte van het gebied is ongeveer 70 km² (Stadt Leer 2014). De stad **Papenburg** behoort tot de landkreis Emsland. In 2013 telde de gemeente bijna 40.000 inwoners op een oppervlakte van 118 km² (Stadt Papenburg 2014).

Daarnaast waren bij deze opdracht de volgende adviserende organisaties betrokken:

- EDR
- Provincie Groningen
- Landkreis Leer
- Industrie- und Handelskammer (IHK) voor Ostfriesland en Papenburg